DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

2021 VASARIO 13 D. NR. 6 (12)

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Nepriklausomybės šviesa

efoto.lt nuotr.

Vasario 16-oji po trisdešimties nepriklausomybės metų... kokia ji? Kaip ją švęsti? Ar jai būtinas paradinis patosas ir iškilmingas fasadas? Ar būtinas ilgas šventinių kalbų sakymas? Ar nedvelkia tai nuoboduliu ir rutina, nuzulintais sąvokų ir terminų šablonais, kai klausaisi ir žinai, kad visa tai jau girdėjai ne vieną kartą?..

Ne, nedvelkia. Nebaisus joks patosas ir jokios klišės nebaugios, jeigu sakoma tai, kas slypi širdyje, kam pritaria protas, ką sakyti liepia sąžinė. Vasario 16-osios šventės prasmė gyvavo slogiais ir ilgais priespaudos bei gaivališko „laukinio kapitalizmo" metais, gyva ji ir šiandien. Ir nors šiuolaikiniame pasaulyje daugelis kertinių sąvokų ir prasmių darosi nebeatpažįstamos, iškreiptos, ir su tomis iškreiptomis prasmėmis darosi sunku susitapatinti, mes iškilmingai tebeminime savo Vasario 16-ąją.

Ir net jeigu „laisvės" ir „tiesos" sąvokos pamažu netenka savo turinio ir ima tarnauti savo priešybėms (nelaisvei ir netiesai), Nepriklausomybės diena dar ilgai spindės skaisčia ir galinga šviesa. Nes ji tokia yra – Nepriklausomybė. Šviesi ir galinga. Kūrybinga ir veržli. Išlaisvinanti ir atgimdanti.

Jeigu „laisvė" tampa dviprasmiškai suvokiamu žodžiu, jeigu tiek amžių vėjyje besiplaiksčiusi laisvės vėliava gula ant mūsų kaip savivalės ir keršto šešėlis, galbūt mus dar gali gelbėti „nepriklausomybė". Jei „laisvė" mus pavergia, tai galbūt „nepriklausomybė" palieka mums atvirą erdvę. Jei „laisvė" mus sustabdo, atima ir palieka nuogus prieš brutalią jėgą, tai galbūt „nepriklausomybė" mus ragina nesustoti, gina ir saugo. Ir dovanoja. Ir kuria. Ir suteikia galias.

Žinoma, ne veltui – be mūsų įsipareigojimo nieko nebus. Ir be mūsų darbų – savo ištikimybę nepriklausomybei turime įrodyti ne tik žodžiais, bet ir darbais. Tai bene pats svarbiausias dalykas laikais, kai sunku atskirti tikras ir melagingas naujienas ir iniciatyvas, ką jau bekalbėti apie žodžius ir kalbėtojus.

Dar prieš dešimtmetį buvo daug kalbama apie valdžios atstovų tarnystę, o ne vadovavimą žmonėms, apie tai, kad valdžios tarnautojas (dabar šis žodis praktiškai išstumtas „valdininko") turi būti patikimas valstybės asmuo, institucijos garantas, kaip svarbu, kad juo būtų tikima ir pasitikima. Regis, tuo mes netgi nuoširdžiai tikėjome. Ir tikėjomės, kad seniesiems biurokratinio aparato sraigteliams susidėvėjus, juos pakeis nauji, kokybiškesni, socialiai jautresni, profesionalesni.

Sunku pasakyti, ar taip įvyko. Sraigtelių, kuriems visiškai nerūpi paprastų žmonių problemos, pakanka ir šiandien. Ir sunku pasakyti, ar jie – tie seni, bebaigiantys surūdyti, ar jau nauji, tik stebėtinai kažkuo panašūs į senuosius. Ir kaip čia atsitiko, kad jie perėmė senųjų madą.

Guostis senovės graikų išmintimi, kad nieko naujo po saule, gal ir būtų logiška. Valdžios visais laikais panašios, žmonių problemos – taip pat. Tačiau...

Štai išaušta Vasario 16-osios rytas, sužėri saulė pro tamsius žiemos debesis. Suspindi ir viltis, nors ir trapi: ne veltui visa tai. Ir laisvė, ir garbė. Ir nepriklausomybė. Ir teisingumas, kuris egzistuoja ir kuris bus įrodytas, nors mes juo ir nebetikėsime.

Renata Šerelytė

***

Tavęs, lietuvi, ieškau ateityje
Ir gimstantį gyvenimui regiu,
Kaip želmenys kad po žiemos atgyja,
Ir keliasi laukai be usnių, be dagių!

Tave regiu (ir tau ateisiančiam pavydžiu)
Be keršto, neapykantos, be melo, be klastos
Keliaujantį vienu taku į vieną dieną didžią
Vienų darbų, vienos minties, vienos savos tautos!

Tikiu aš dieną – didelę ir šviesią;
Tikiu – ne amžiais sielą siaus ruduo!
Pakilk, žmogau, iš dulkių ir puvėsių,
Pakilk, žmogau, ir žmogui ranką duok!

Bernardas Brazdžionis

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo" priedui „Kultūra", projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvybės puoselėjimas pasaulyje"

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Nepriklausomybės šviesa • **2-as psl. Algis Vaškevičius.** Mokslininkės M. Gimbutienės 100-osios metinės minimos visame pasaulyje • **3-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius.** Tėvas iš didžiosios raidės • **4-as psl. Perpetua Dumšienė.** Vydūno pamiltas Pajūrgiris (4) • **5-as psl. „Metams" – 30. Renata Šerelytė.** Provėža • **6-as psl. Poetė Lidija Šimkutė atstovavo Lietuvai Europos literatūros festivalyje Japonijoje** • **7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** Donna Tart: autorės istorija ir kelias į literatūrą • **8-as psl.** Tėvas iš didžiosios raidės (tęsinys)

Kitame numeryje: • **Marijos Alseikaitės-Gimbutienės ir jos šeimos ženklai**
• **Žydus gelbėjęs Japonijos diplomatas ir toliau garsina Lietuvos vardą**

Redaguoja **Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com** • Maketuoja **Jonas Kuprys**

Mokslininkės M. Gimbutienės 100-osios metinės minimos visame pasaulyje

Nauja paroda apie M. Gimbutienę surengta OPUS dokumentų centre Californijoje

Algis Vaškevičius

2021-ieji Lietuvos Respublikos Seimo sprendimu paskelbti Marijos Gimbutienės (1921–1994) metais. Ši sukaktis minima ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje – 2021-uosius šios iškilios mokslininkės metais taip pat paskelbė ir UNESCO. Ši visame pasaulyje garsi mokslininkė, archeologė ir antropologė yra parašiusi 23 knygas, už knygą „Deivės civilizacija: Senosios Europos pasaulis" 1993-iaisiais jai buvo paskirta Enisfildo-Vulfo premija, skiriama Jungtinėse Amerikos Valstijose už žymiausius pasaulio kultūros istorijos tyrimus.

Planuotus renginius koreguoja karantinas

Šiemet minint antropologės ir archeologės Marijos Gimbutienės šimtmetį, planuota surengti mokslininkės pasiekimų pristatymui skirtas parodos Lietuvoje, Prancūzijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Vyriausybė dar pernai patvirtino M. Gimbutienės metų minėjimo programą, kurioje įtrauktos ir istorinės stovyklos vaikams, seminarai bei konferencijos.

Žinoma, daugelį tų planų pakoregavo koronaviruso pandemija. Šių metų pradžioje Vytauto Didžiojo karo muziejuje buvo numatyta atidaryti parodą „Marija Gimbutienė – neolito ir bronzos amžiaus tyrėja", planuota Kauno Maironio universitetinėje gimnazijoje vieną auditoriją pavadinti Marijos Gimbutienės vardu, o 2021-ųjų sausio 22-ąją, mokslininkės 100-ojo gimtadienio išvakarėse buvo numatyta jai skirta pamoka, kuri taip pat neįvyko. Šioje mokykloje, tuometėje „Aušros" mergaičių gimnazijoje, M. Gimbutienė mokėsi 1931–1938 metais. Tikimasi, kad planuoti renginiai vyks vėliau, pasibaigus karantinui.

Antrąją 2021-ųjų pusę Kultūros ministerija, Lietuvos nacionalinis muziejus ir Lietuvos istorijos institutas turėtų surengti tarptautinę archeologinių radinių parodą „Deivės ir kariai: Marijai Gimbutienei – 100", šių metų pabaigoje numatyta organizuoti renginį UNESCO ir Prancūzijos akademinei bei lietuvių bendruomenėms, skirtą Marijos Gimbutienės metams paminėti.

Taip pat 2021 metų pabaigoje žadamas renginys Californijos akademinei ir lietuvių bendruomenėms. Plane numatytas ir piešinių konkursas Lietuvos mokiniams „Baltų mitologija. Senovės lietuvių deivės ir dievai", o mokiniams ir jų mokytojams – keramikos konkursas „Senovinė simbolika lietuvių liaudies mene", vyks jaunųjų žygeivių baltiška gyvosios istorijos stovykla. Planuojamas seminarų ciklas ir konferencija „Etnologija ir mitologijos atspindžiai ugdymo įstaigų edukacinėse erdvėse". Vilniaus universitete vyksianti Tarptautinė 11-oji istoriko Jono Puzino mokslinė konferencija taip pat bus skirta Marijos Gimbutienės 100 metų jubiliejui.

Prezidentūroje – mokslinė konferencija

Sausio 26 dieną Lietuvos Respublikos prezidentūroje buvo surengta Marijos Gimbutienės šimtmečiui skirta konferencija „Stiprybės semiuosi iš Lietuvos", inicijuota ir globojama ponios Dianos Nausėdienės.

„Išskirtinis M. Gimbutienės bruožas – gebėjimas žvelgti į savo tapatybę atvirai ir giliai, rodyti pasauliui savosios kultūros stiprybę ir unikalumą, visomis išgalėmis įveikiant sunkiausius likimo išbandymus: karą, emigraciją, nepriteklius. Tai istorija moters, nebijojusios imtis nei sunkaus fizinio darbo, nei giliausių intelektualinių paieškų vardan lietuvybės išsaugojimo tuomet, kai Lietuvos valstybė egzistavo tik kaip nereali svajonė", – sveikindama konferencijos dalyvius sakė D. Nausėdienė.

Konferencijos dalyvius taip pat sveikino švietimo, mokslo ir sporto ministrė Jurgita Šiugždinienė, sveikinimo žodį perdavė JAV gyvenanti M. Gimbutienės dukra Živilė Gimbutaitė. Ji – vidurinė M. Gimbutienės dukra, šiuo metu gyvenanti Los Angeles, Californijoje. Dr. Ž. Gimbutaitė dalyvavo daugelyje tarptautinių konferencijų, publikavo mokslinius straipsnius, redagavo Bernardo Brazdžionio poezijos vertimus į anglų kalbą, ne kartą dėstė Vytauto Didžiojo universitete – lyginamąją literatūrą ir anglų kalbą, lietuvių išeivijos literatūros kursą.

Šiomis dienomis paklausta, ar M. Gimbutienės tyrimai, jos palikimas pakankamai vertinami ir ar Lietuvoje ji pakankamai pažinta bei įvertinta tiek kultūros, tiek akademinės bendruomenių, Ž. Gimbutaitė sakė, jog, jos nuomone, mama įvertinta pakankamai. Tai matyti ir iš jos 100-mečio programos Lietuvoje, kuri apima įvairias parodas, konferencijas, seminarų ciklus, varžybas moksleiviams ir mokytojoms, kitus renginius.

Pasak mokslininkės dukters, ši plati programa supažindins visuomenę su M. Gimbutienės moksliniu darbu, o kultūrinės ir akademinės bendruomenės ją šiek tiek pažįsta nuo tų laikų, kai ji atvykdavo į sovietinę Lietuvą skaityti paskaitų ir susitikti su kolegomis. Kiek ji pažinta ir įvertinta, priklauso ir nuo pavienių mokslininkų bei studentų specialybių, jų susidomėjimo Europos archeologija ir baltų mitologija. Savo gyvenimo paskutiniais dešimtmečiais M. Gimbutienė buvo labai šiltai priimama ir vertinama Lietuvoje.

Diskusijoje dalyvavo ir prezidentas

Po sveikinimų konferencijoje skaityta daug įdomių pranešimų. Lietuvos istorijos instituto dr. Agnė Čivilytė skaitė pranešimą „Senoji Europa ir Deivės – Marijos Gimbutienės taikaus pasaulio vizija", Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto direktorė prof. dr. Aušra Martišiūtė-Linartienė nagrinėjo archajišką Deivės paveikslą Vydūno darbuose ir Marijos Gimbutienės „Senojoje Europoje", habil. dr. Ingė Lukšaitė, kurios motina, tautinės Lietuvos mokyklos kūrėja Meilė Lukšienė buvo M. Gimbutienės pusseserė pristatė įdomų pranešimą „Ar pažįstame Marija Gimbutienę? Kelias į Tėvynę per tūkstantmečius", o Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto dr. Daivos Vaitkevičienės pranešimo tema buvo „Būsiu visad arti Tavęs…". Šventasis dukters - motinos ryšys XX a. emigracijos ir tremties akivaizdoje".

Antrojoje konferencijos dalyje, pavadintoje „Moteris istorijoje ir moters istorija: Lietuvos raidos civilizaciniai aspektai" Lietuvos Respublikos prezidento vyriausioji patarėja istorikė dr. Jolanta Karpavičienė analizavo moters vaidmenį Lietuvos Didžiosios Kunigaikštytės visuomenėje, o Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto dr. Ramunė Bleizgienė, kalbėdama apie XIX a. pabaigos – XX a. pradžios moteris Žemaitę, Šatrijos Raganą ir kitas akcentavo jų praeities pamokas ateičiai.

Vilniaus universiteto dr. Aurelijus Gieda savo pranešime „Lietuva XX a. pirmojoje pusėje: aplinka, subrandinusi moters fenomeną" pabrėžė, kad tuo laikotarpiu moterys Lietuvoje tapo gerokai aktyvesnės, matomos, jos rašė ir leido knygas, užsiėmė vertimais, aktyviai dalyvavo įvairių draugijų veikloje, buvo išties pastebimos.

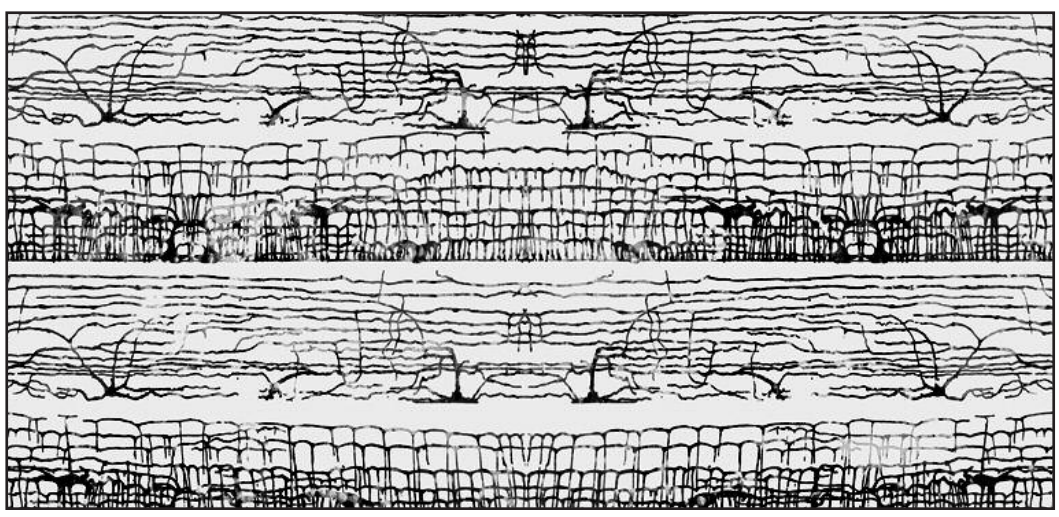

A. Plioplio instaliacija ir meno darbas Čikagoje. Asmeninio A. Plioplio archyvo nuotr.

Nukelta į 6 psl.

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

TĖVAS IŠ DIDŽIOSIOS RAIDĖS

Šviesios atminties kino operatorius Jonas Gricius

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Naktį į vasario pirmąją anapilin iškeliavo asmenybė, kokios gimsta nebent kartą per šimtmetį – legendinis kino operatorius, Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas, Gedimino ordino kavalierius JONAS GRICIUS (g. 1928). Atmintyje iškilo pokalbis su žymiuoju Meistru, Lietuvos kino poetikos pagrindų sukūrėju. Viliuosi, kad toji jau archyvine tapusi medžiaga bus įdomi ir „Draugo" skaitytojams.

Ilgokai teko įkalbinėti Joną Gricių tam pokalbiui.

– Kai baigsiu remontą, – sakė žymusis kino operatorius, kuris šių eilučių autorių visų pirma domino kaip rašytojo Augustino Griciaus sūnus. – O kada baigsiu, vienas Dievas težino. O kadangi, kaip sakė Ilfas ir Petrovas, Dievo nėra, tai ir jokio aiškumo nėra...

Iš Šiupylių kilusio rašytojo pačiam sutikti neteko. Tačiau jam brangų bažnytkaimį turėjau progą pajusti iš arti. Tuoj po studijų baigimo šiupyliečius keletą metų mokiau lietuvių kalbos ir literatūros. Tada ir įsitikinau, kad čia gyvena tikrai išskirtiniai žmonės, kurių dvasią neabejotinai taikliai į savo kūrinius perkėlė A. Gricius.

Tuomet bažnytkaimio kryžkelėje tebestovėjo gimtasis Gricių namas. Bandymai jį išsaugoti ir čia įrengti literatūros muziejų užsibaigė nesėkmingai – po mano publikacijų vietinėje ir respublikinėje spaudoje buvo suorganizuota komjaunuoliška talka ir daug ką menantis namelis nugriautas. Taip kai kas suprato norą išsaugoti.

Gyva A. Griciaus dvasia buvo ir Šiupylių mokykloje, kuriai vadovavo dabar jau šviesios atminties Stasys Lastauskas, bene vienintelis Šiaulių krašte mokyklos direktorius, neturėjęs komunistų partijos nario bilieto. Tai jis supažindino su šalimais stovinčioje bažnyčioje klebonavusiu dideliu sovietų valdžios priešu kunigu Antanu Ylium-Vilku, vienu iš „Tauro" partizanų apygardos įkūrėjų, buvusiu politiniu kaliniu. Ypatingos pamokos ir patirtys, padėjusios geriau pajusti ir to krašto, ir Lietuvos, kurios lyg ir nebebuvo ir kuri, žinoma, buvo, dvasią. Iš tų pabendravimų – ir ne viena Gricių šeimą menanti istorija su akivaizdžiom kūrybos kibirkštėlėm.

Koks atmintyje išliko tėvas? Kokie prisiminimai įstrigę labiausiai?

Tėvas! Tėvas iš didžiosios raidės!

Kada jis išėjo, man jau buvo keturiasdešimt ketveri. Keturiasdešimt ketveri pekliškai permainingo likimo metai – nuo žydros (šiai sąvokai teikiu tik tiesioginę, žydro dangaus skaistumo prasmę) vaikystės ligi gyvenimo Jakutsko Rybanabo palapinėje, kurioje jau gyveno čigonų šeima, o kampe ant kažkokių skarmalų agonijoje blaškėsi visai pageltusi jų senolė.

Prisiminimai apie Tėvą prieš karą, prieš pirmąją sovietų okupaciją, prieš tremtį, tremtyje, stebuklingai ištrūkus iš jos spąstų, pokario Kaune, Vilniuje, studijuojant, sugrįžus iš studijų Maskvoje ir stažuotės Sankt Peterburge (Leningrade) – skirtingi ir pakankamai prieštaringi.

Ką Tėvas yra pasakojęs apie kūrybą?

Tikrai nieko tokio neprisimenu.

Apskritai, mano galva, kūryba, kaip tikėjimas, kaip meilė, vargu ar gali būti apibūdinta žodžiais. Galima pakalbėt apie technologiją, ką bedarytum, nuo jos nepaspruksi, bet tai tik instrumentai, kuriais galima pasinaudoti skaptuojant skulptūrą arba sukalinėjant taburetę.

Apie pirmuosius honorarus už literatūrinę kūrybą A. Gricius yra rašęs atsiminimų knygoje. Gal kas liko nepaminėta? O gal ką įdomesnio šia tema yra pasakojęs apie vėlesnius laikus, tačiau tai buvo neužrašyta, nes buvo ne tie laikai?

Tėvą rusiškai galima būtų pavadinti bezserebreniku. Nesiryžčiau tvirtinti, kad jis visiškai nesidomėjo tuo, o ką aš iš to turėsiu? Tačiau tai buvo visai ne pirmaeilis klausimas. Kai, vos ištrūkęs iš tremties, atsidūręs Perejeslavlyje, Lietuvos ansamblyje, parašė, kaip tada buvo pavadinta, montažą, o paprasčiau kalbant – dainų ir šokių ansamblio spektaklio libretą, jis gavo 5 000 rublių. Tuometine valiuta tai buvo gana dideli pinigai, tik, bėda, tais laikais nelabai ką už juos galėjai nupirkti. Pirmoji išlaida iš to honoraro – perlaidos paštu į Sibirą tiems, kurie ir to neturėjo.

Maždaug įsivaizduoju, ką tokiai asmenybei, o dar taip giliai suprantančiai humorą, reiškė rašyti ideologizuotas pjeses. Ar yra Tėvas apie tai atviriau kalbėjęs?

Nesu literatūros tyrinėtojas arba kritikas, tačiau manau, kad Tėvo pašaukimas – trumpi feljetonai, kuriuose su šypsena, o kai kada ir su pašaipa rašoma apie tai, ką mes visi ir taip gerai žinome. 1932 metais Kauno dramos teatrui jis parašė „Palangą" – satyrinę pjesę, kurioje pasišaipė iš tų dienų taip vadinamos aukštuomenės gyvenimo smulkmenų. Seikėjant dramaturginiais matais – ta pjesė gana silpna. Publikos susidomėjimą ja galima paaiškinti nebent tuo, kad dauguma tuometinių kauniečių personažuose atpažino save. Maža to – išsirikiavo eilės pretendentų ir pretendenčių į personažų prototipus. Ir ta pjese, ir spektakliu buvo labai pasipiktinę, bet ne tik žiūrėjo patys, bet ir pažįstamiems rekomendavo. Teatro salė kiekvieną kartą plyšo nuo anšlagų. Pagaliau, bijau tai tvirtinti, įsikišus prezidentūrai, spektaklį uždraudė (gal tik šiaip sau išėmė iš repertuaro). Tačiau publikos susidomėjimas glostė Tėvo savimeilę. Grįžęs iš tremties ir gerai suvokdamas laikmečio galimybes, jis beveik neberašė feljetonų (tiksliau – rašė jų labai mažai), tuo labiau kad kelerius metus jam teko valdininkauti. Bet nerašyti jis negalėjo. Taip atsirado pjesė „Liepto galas". 1958 metais skelbtame dramaturgijos konkurse ta pjesė (konkursas buvo uždaras, bet slapyvardžio, kuriuo ji buvo pasirašyta, dabar jau nebeprisimenu). Ji buvo įvertinta antrąja premija (pirmoji apskritai nebuvo paskirta). Tik paskelbus konkurso rezultatus, centrinis laikraštis „Pravda" paskelbė komunistų partijos centro komiteto nutarimą ideologiniais klausimais. „Liepto galas" tame nutarime, žinoma, nebuvo paminėtas, bet Leningrado žurnalas „Zvezda", Muradelio opera „Didžioji draugystė", Lukovo filmas „Didysis gyvenimas" buvo išdėti į šuns dienas už ideologinius nukrypimus. Ideologiniai klapčiukai, nuo Ramiojo vandenyno ligi Baltijos, pasiraitojo rankoves – rungtyniavo kuris greičiau ir švariau iššluos savo ideologinį kiemą. Premiją Tėvui išmokėjo, bet pjesę ėmė luošinti visi ideologai, kas tik netingėjo. Tiesą sakant, pjesę luošino pats Tėvas pagal visažinančių cėka kultūros ir propagandos skyrių darbuotojų nurodymus, kurie, savo ruožtu, vykdė dar kažkieno nurodymus. Taip pirmoje redakcijoje gana kukli vienos šeimos istorija, kurią kažkuris konkurso žiuri narys iš TEN dalinant premijas palygino su M. Gorkio Jegoru Bulyčiovu, po truputėlį pradėjo prarasti savo privalumus, neįgydama jokių naujų. Visa tai padarė Tėvas savo rankomis ir nervais. Pirmą kartą pjesę pastatė Maskvos GITIS'o (*Gosudarstvennyj institut teatralnovo iskustva* (rus.) – Valstybinis teatrinio meno institutas) studentai, greta kitų spektaklių pristatę savo diplominiu darbu. Tėvas dalyvavo ir repeticijose, nors tekdavo keliauti į Maskvą, dalyvavo ir premjeroje Kaune, bet tai jau buvo visai ne ta pjesė, kurią jis parašė be valdininkų patarimų.

Atgimimo laikais mėginau surasti pirmąjį pjesės variantą. Išnaršiau visus podėlius namie, mėginau ką nors rasti Kultūros ministerijos archyvuose – nepavyko. Labai norėčiau tikėti, kad kokiame nors sąvartyne pirmasis tos pjesės variantas vis tik egzistuoja – gal kada nors koks nors krapštukas ją ras ir, jei susidomės, ji galbūt išvys pasaulį mergautiniame pavidale.

Antrąjį kančių kelią jam teko nueiti su kino filmu „Kalakutai". Pats scenarijus, publikuotas tuometinėje „Pergalėje", kokios nors kritikos nesusilaukė – atvirkščiai, buvo pagirtas ir rekomenduotas realizuoti. Štai čia ir prasidėjo... Ką tik baigę kinematografijos mokslus Maskvoje jauni režisieriai buvo pasišovę gvildenti tik globalias problemas, nelabai vertino lietuvišką literatūrą, na, žinoma, ir Lietuvos rašytojus. Kai kurie tai taip garsiai ir agresyviai deklaravo, kad rašytojų ir kinematografininkų santykiai in toto sugedo visiems laikams. Kažkokia prasme tai taip pat buvo nuolatinio scenarinio bado, kuris kankino kino studiją ligi paskutiniųjų jos gyvenimo dienų, priežastimi.

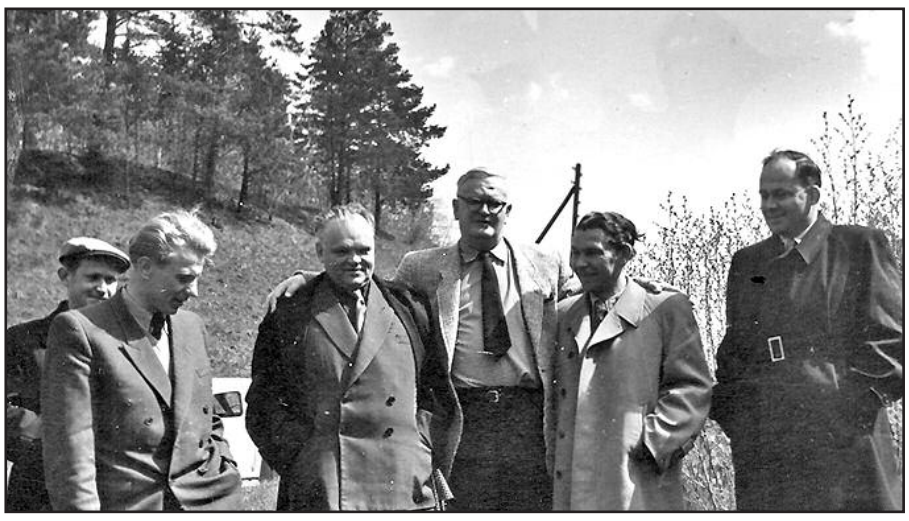

A. Gricius, A. Venclova, K. Kubilinskas ir kiti rašytojai.

Maironio lietuvių literatūros muziejaus nuotr.

Režisierius Vytautas Mikalauskas, kuris be ypatingo entuziazmo leidosi įkalbamas „Kalakutus" realizuoti ekrane, tikrai nebuvo humoristas (nors Kindziulį, kurį vėliau eksploatavo daugelis, pagimdė būtent jis), maža to (bet tai mano asmeninė, jokiais argumentais neparemta, nuomonė), tikriausiai buvo religingas, o vienas pagrindinių būsimo filmo personažų – nedoras kunigas.

Nenoriu dabar nagrinėti priežasčių, bet filmo (na, žinoma, ir visų autorių) kančių keliai prasidėjo, kada jau nufilmuotą filmą reikėjo pateikti instancijoms.

Religinga dalis potencialių žiūrovų, kuri filmo dar nematė, bet žinojo, kad ten dalyvauja klebonas, jau iš kalno buvo nusiteikusi priešiškai. Tragiška Napoleono Bernoto, pagrindinio vaidmens – Stumbro – atlikėjo žūtis tik kliustelėjo alyvos į laužą, – Dievo pirštas!

Nukelta į 8 psl.

Vydūno pamiltas Pajūrgiris (4)

Taurūno laivelis išplaukia.

Žvejo sodybos šeimininkė Vija

P. Dumšienės nuotraukos

Perpetua Dumšienė

Tęsinys. Pradžia 2021 m. sausio 23 d. „Kultūroje“

Iš įvairių kultūros svarstymų ima kristalizuotis mintis, kad laikas būtų sujungti įvairių kultūros organizacijų, kultūros draugijų jėgas Ir pradėti rengti Vydūno epochai skirtus kultūros festivalius krašte, kurį Vydūnas Pajūrgiriu siūlė vadinti. Analogiškai pagal Tomo Manno festivalius, rengiamus Nidoje. Gal tuomet būtų proga plačiau apžvelgti savo kultūros turtus, kuriuos naikino ir nacistinis, ir sovietinis režimas. Tos epochos svarstymuose vietą rastų visų sričių menininkai. Štai -- Klaipėdos kraštą Vokietijai pasiglemžus ir nuo Didžiosios Lietuvos atplėšus, nacius jau siutino krašto menininkų darbai. Jie krovė ant laužų ir degino Vydūno knygas, dailininko Prano Domšaičio drobes. Pranas Domšaitis (1880–1965) savo tapytose drobėse Biblijos motyvais atskleidė XX a. trapumą. Žymiausias Mažosios Lietuvos dailininkas pats išliko gyvas ir po karo tapo Pietų Afrikos dailės milžinu.

Ypatingas yra ir Vydūno dvasinio bendražygio, dailininko Adomo Brako likimas. Adomas Brakas nukentėjo ir nuo nacių, ir nuo sovietinės valdžios.

Adomas Brakas (1886–1952) – dailininkas, publicistas, pedagogas, Mažosios Lietuvos kultūros veikėjas. Mokėsi Tilžės gimnazijoje, studijavo Paryžiaus dailės akademijoje. Nuo 1914 m. gyveno Klaipėdoje. Kartu su kitomis lietuvininkų šeimomis Brakai priklausė lietuviškos politinės ir kultūrinės inteligentijos Klaipėdos krašte branduoliui. A. Brakas iš pradžių talkino Vydūnui: padėjo jam ruošti kultūrinius vakarus ir iliustravo jo raštus. Vėliau pasireiškė kaip savarankiškas organizatorius ir pelnęs visuotinę pagarbą tapo savotišku lietuvininkų lyderiu. Jo iniciatyva gimė tradicijos, svarbios klaipėdiečiams iki šiol: Jūros šventė, buriuotojų sąskrydžiai, regatos, žvejų šventės, Joninės Rambyne ir Juodkrantėje.

A. Brakas sukūrė tapybos ir grafikos darbų, knygų ir žurnalų iliustracijų, viršelių. A. Brakas laikomas vienu pirmųjų XX a. lietuviškos spaudos iliustruotojų. A. Brako kūrybos palikimą sudaro knygų grafika, taikomoji grafika (emblemos, ženklai, atvirukai), piešiniai, aliejinė tapyba, architektūros projektai. Iliustravo leidinių apie Mažąją Lietuvą, apipavidalino daugumą Vydūno knygų, Vinco Kudirkos „Raštus“, vadovėlių ir kita. Sukūrė grafinių ir tapybinių portretų. Rašė straipsnius, kuriuose populiarino lietuvių liaudies ir profesionaliąją dailę.

Po 1939 m. Klaipėdos krašto aneksijos hitlerininkų buvo įkalintas. 1941 m. A. Brakas su sūnumi Tautvydu sovietų NKVD buvo suimtas, įkalintas Bijsko koncentracijos lageryje. Apakęs ir netekęs sveikatos ten 1952 m. mirė.

.....

Kultūros milžinai jautė Pajūrgirio krašto dvasią, lietuvybės kovų istorijas vertino. Šiuo metu šis Lietuvos kultūros elito pamiltas kraštas, jo istorinė vertė ir ateities perspektyvos imamos suvokti vis platesnio žmonių rato. Ilgą laiką sovietinio režimo karinių poligonų saugoma istorija kyla ir kristalizuojasi knygose, straipsniuose. Šis kraštas veržliai kyla iš legendos į ateitį. Galima pajusti, kad idėjos tiesiog kabo ore, belieka jas paimti ir įkūnyti.

Galime tik įsivaizduoti Istorijų festivalius „Miško koplyčios diskusijos”, „Pilis prie jūros” pagal Vydūno gyvenimo ir kultūrinių interesų lauką. O temų pranešimams, diskusijoms tikrai pakaktų, kaip ir filosofijos, dailės, muzikos, išvykų ir kultūrinių ryšių.

Žvejyba

Žvejų gyvenimą teko pažinti ne vien iš „Žvejų kaimelio kronikos” – jau bus dvidešimt metų, kai vasaromis gyvenu Karklėje, žvejo sodyboje ant jūros kranto. Žvejų šeima – Taurūnas ir Vija – tarsi atkartoja senąją kaimelio žvejų istoriją, kai tuose kraštuose daug žvejų latvių gyveno. Vija irgi latvių kilmės, jos mama Katrė buvo latvė, o tėvelis – lietuvis nuo Darbėnų. Taurūnas žvejoja jau 26 metus, o į Karklę jis atvyko tuomet, kai sovietinė armija išėjo iš Lietuvos, o Karklės pajūris tapo laisvas nuo rusų poligonų, ir priekrantės žvejyba ties Karkle vėl tapo leidžiama.

Esu užrašiusi Vijos pasakojimą apie tą laiką, kai Karklė faktiškai buvo rusų okupuota ir atskirta nuo Lietuvos.

Mano tėvai Katrė ir Steponas Usinai. Susituokė 1959 metais. Mano seneliai, Katrės tėvai, buvo latviai. Jie ūkininkavo, medžiojo. Kada per Latviją ėjo Antrojo pasaulinio karo fronto linija, jie iš Latvijos atbėgo į Karklėje esančio Placio teritoriją. Mano močiutė dirbo rusų poligone, skalbė drabužius, o senelis žvejojo. Mano mama Katrė yra gimusi 1928 metais. Kai Karklės teritorijoje 1954 metais buvo uždrausta žvejoti, tai mano motinos tėvai išsikraustė į Būtingę. Mano motina Katrė penkerius metus gyveno Karklėj viena ant jūros kranto, o 1959 metais ištekėjo už lietuvio – žemaičio iš Darbėnų. Jiems gimė vienintelė duktė Vija. Vijos mama Katrė dirbo fermoj, o tėvelis buvo traktoristas, dirbo Černiachovskio kolūky. Kaip minėjom, rusai nuo 1954 metų Karklėj žvejoti neleido. Tai buvo sukarinta zona. Nuolatiniai gyventojai turėjo išduotus leidimus, su kuriais galėdavo įvažiuoti per kontrolės punktą. Kontrolės punktas buvo ties Olando kepure. Leidimus išduodavo Kretingalės seniūnija. Tokių pačių leidimų reikėjo išsirūpint, jei kas norėdavo į svečius pas karkliškius atvykti. Turėjai parodyt leidimą, kad galėtum įvažiuot. Gyventojai turėjo savo pasus ir juos rodydavo. Kariškiai gyveno poligone. Karininkai gyveno su žmonom, su vaikais. Tvarka buvo griežta, einančiam be leidimo tuoj: „Stoj, streliat budu”. Neregistruoti gyventojai negalėjo būti. Kareivių vietovės stebėjimo bokštas buvo ties upeliu prie Olando kepurės. Dieną galėdavai eiti prie jūros, o vakarais pajūrį nuakėdavo. Jeigu sugaudavo nuakėtu pajūriu einant, tai nuvarydavo į poligoną bulvių skust.

Žvejyba pavyko

Atvykęs į išlaisvintą nuo rusų poligonų kraštą žvejoti, Taurūnas rado Viją ir našlę jos mamą Katrę ant jūros kranto, čia ir pasiliko. Prasidėjo nauja Karklės kaimo atgimimo istorija.

Trumpam šią istoriją pertraukime ir prisiminkime „Žvejų kaimelio kronikoje” aprašytą žvejų gyvenimą.

.....

Bernardas Aleknavičius savo apybraižoje yra užrašęs vieną, rodos paprastą, bet esmingai svarbią mintį: „Vasarotojus jūra šaukia visai kitaip negu žvejus. Žvejui – tai maitintoja, darbo vieta, sunkaus išbandymo. Laikas nuo laiko, jūra maitintojus ir pražudydavo.” „Žvejų kaimelio kronikoj” užrašyti prisiminimai apie 1898 metų rudens popietę, kai daugelis žvejų ramiausiai žvejojo, staiga kilo baisi audra. Neatsilaikė žvejų laiveliai kaip šapeliai, bangų blaškomi. Tuo kartu pajūrio ruože nuo Klaipėdos iki Liepojos jūra pasiglemžė net 111 gyvybių. Kiek našlių ir našlaičių raudojo pajūrio kapinaitėse. Ilgai nepamiršo šios tragedijos Bumbuliškių, Melnragės, Kukuliškių, Karklininkų ir kitų mažosios Lietuvos žvejų kaimelių gyventojai. Tai buvo laikas, kai priekrantės žvejai į žūklę vyko irkliniais ar buriniais laiveliais, iš to meto kilęs ir priekrantės žvejų žodynas: kricoti – plaukti buriniu laivu prieš vėją; lichnišmalis – ženklas jūroje su žibintu; mulis – ženklas jūroje su vėliavėle; štėriuoti – vairuoti laivą, vežimą; valgumas – prieplauka; žiokeris – įrankis jūroje pamestam tinklui ieškoti (bežievė eglės viršūnė su šakutėmis ir metaliniais svareliais).

Tai buvo laikas, kai žvejai ir regatą buvo surengę ties Karkle jūroje, prieš pat Hitleriui atplėšiant Klaipėdos kraštą nuo Lietuvos. Deja, šiuo metu regata rengiama tik Kuršių mariose.

.....

Nukelta į 8 psl.

„METAMS” – 30

Literatūros žurnalas „Metai” (buvusi „Pergalė”) šiemet mini leidybos 30-metį. Neatsitiktinai daug dėmesio jame skiriama grožinei kūrybai, kuri skaitytojus pasitinka išsyk po įžanginių puslapių. Per metus literatūrai skiriama beveik 40 autorinių lankų. Tai būtų keliolika poezijos knygų arba bent keli romanai.

Kiekviename numeryje publikuojami naujausi, niekur neskelbti poetų ir prozininkų kūriniai: tokie, kurie dar tik pateks į būsimas knygas, bet jau nebėra juodraščiai, todėl „Metų” skaitytojai juos įvertina bene pirmieji. Ne vienam rašytojui publikacija šiame leidinyje sutapo su debiutu. Dar daugiau suskaičiuotume atvejų, kai autoriai savo ką tik parašytus kūrinius pasiūlo „Metams”, taip tęsdami savo stiprių publikacijų tradiciją žurnale.

Minint šį gražų jubiliejų, sausio 26 d. buvo galima klausytis (Lietuvos rašytojų sąjungos ,,Facebook” paskyroje) jubiliejinių „Metų” skaitymų. Dalyvavo Marius Burokas, Laura Sintija Černiauskaitė, Aidas Marčėnas, Kornelijus Platelis, Renata Šerelytė, Alvydas Šlepikas. Taip pat buvo galima išgirsti Nijolės Miliauskaitės, Juditos Vaičiūnaitės, Sigito Gedos ir Jurgio Kunčino „Metuose” skelbtus tekstus. Juos skaitė aktoriai Justinas Narvidas ir Joana Narvidė. Renginį vedė „Metų” vyr. redaktorius Antanas Šimkus.

„Draugo” skaitytojams pateikiame Renatos Šerelytės debiutą „Metuose” – vieną iš keturių novelių, išspausdintų žurnalo 1994 m. 1 numeryje.

Jubiliejiniai „Metų“ skaitymai, skirti žurnalo 30-mečiui

PROVĖŽA

Renata Šerelytė

Nebenoriu gilintis į man tariamus žodžius. Suprasti juos, saldžius, dvelkiančius vanile, ir tuos, kurie dreskia išpaikintos katės nagais. Noriu būti nebyliu kambariniu paparčiu, ir tegu tik šypsena kartais blykstelės emalės baltumo žaibu tarp lapų.

Vakar vežė šieną. Usnėtos padraikos, nekantrus arklys, piktos brolio replikos ir tuščias plynas dangus. Subraižytos raudonos blauzdos ir nukei-pę katilėliai pievos pakrašty. Ar aš noriu nuo to atsiplėšti?.. – galvojo ji. – Nuo vėsių, tuščių, drėgnais pelėsiais atsiduodančių kambarių, giliomis provėžomis subjauroto kiemo? Jos negijo nuo pavasario, kai laidojo senelę ir automobilių buvo pilnas kiemas. Per laidotuves ji norėjo būti graži ir išdidi: aš nepriklausau šitam moterų ratui. (Jų krūtinės plyšte plyšta po suknelių audiniu.) Aš svetima šitam išbalusių ir abejingų vaikų žiedui, supančiam karstą. Jie lyg šešėliai vandeny. Žiūri ir bijai, kad susidrums vandens paviršius ir jie išnyks.

O tada!..

Kas – tada?..

Gal tai – laimingas pasaulis?

Jeigu aš išvažiuočiau iš čia, – galvojo ji, – mane greitai pamirštų. Juk kartais neatsimeni net savo veido: su baime žiūri į veidrodį ir klausi savęs – kodėl jis toks?..

Lina praskleidė užuolaidą.

Dangus buvo panašus į apverstą taurę su įšalusiais sidabriniais šampano purslais. Niekada nepatikėtum, kad nuo tokio vaiskaus stiklo gali nuriedėti drumzlių lašas.

Naktis, pasikaišiusi mėlyno švarko skvernus, šile grojo vargonais. Norėjosi užsikimšti ausis, bėgti namo, į savo sudarkytą kiemą, prašyti tamsių aklų langų atleidimo, baugščiu kvėpavimu sušildyti provėžą...

Bet kam?.. Kodėl?..

Širdis prisipildo kartėlio.

Ačiū Dievui, kad dabar – ne ruduo. Iš dangaus nevarva drumzlės ir netyška ant pabjurusių kelių. Sotus dūmas nevirsta iš kamino. Katinas netupi luošas ir nusišėręs prie slenksčio.

Danguje lyg šiltame vandeny plūduriuoja debesų atplaišos.

Šypsena tingiai nuslysta nuo lūpų.

JISAI stovėjo prie lango ir žiūrėjo į dangų. Delčia lyg spindintis dalgis suposi tarp debesų. Gal JAM norėjosi surikti iš visų plaučių: „Vaikai, prilupsiu!.. Kodėl nesusirenkant savo žaislų!..” Gal JAM norėjosi panirti į juodą, gilų vandenį, tarp debesų. Ašmenys švelniai brūkšteltų per pečius, ir sūrūs lašeliai kapteltų kam nors ant nosies.

JIS nusisuko ir nuėjo į kambarį žiūrėti televizoriaus. Atsigulė ant sofos, žmona prigludo šalia.

Lina liko viena.

Mėlyna naktis kaip katedra. Griežia smuikai pušų viršūnėse, ir rasos krislai krinta ant stygų kaip ėdrios plieno dulkės. „Mes kaip šieno draikanos, sumestos provėžoje, – galvojo Lina, – prisilietimai, bučiniai, švarūs ir nešvarūs, balti priešaušriai ir tokie pat prievakariai... Gal pavyks juos kur nors šiukšlyne užrausti. Lyg puvenas, kurios jau ima dvokti. Kad tik nesudygtų. Dieve, kad tik nesudygtų!..” Šiukšlyne, tarp saulėgrąžų ir varnalėšų, guli numirę vaikai – somnambulai ir keistuoliai, bjaurūs mutantai, dvasia jų gili ir slėpininga kaip juodas vanduo, ir ji miega po žeme, ir nedūsta.

Linos šypsena baugščiai nušliaužia ruda virtuvės siena. Ji laiko rankoje stiklelį ir jaučiasi pavargusi. Dangus už lango ima blykšti. Švinta. Kaip reiks pareit namo – šitokioje šviesoje?..

Miegamajame šnarpščia JIE, ir tik ji viena sėdi prie virtuvės stalo. Paveikslas?.. Pustuštis raudono vyno butelis. Nukleiptos šlepetės guli prie slenksčio, balti jų bumbulai – du negyvi purūs balandžiai. Už lango sučirškia ankstyvieji paukščiai, ir jų balsai primena Linai metalofonų skambesį ir mokyklos suolą, ji mato save, prisiplojusią prie jo ir skubiai nusirašinėjančią matematikos namų darbus.

Pro gėlėtas užuolaidas į vidų sprūsta balkšvas dangus. Naktį jis panašus į stiklo šukėmis nubarstytas grindis. Pilnatis – lyg per stebuklą išlikusi lėkštė.

Vidurdienį vėl bus slopi kaitra, žodžiai džius ant liežuvio, galva spengs ir bus pasibaisėtinai tuščia, norėsiu būti žuvimi, įsikniaubusia į šaltus maurus lyg į pagalvę.

Norėsiu palikt atidengtą šulinio viršų, kad pribyrėtų šukių iš dangaus, bet mane subars: – uždaryk! Katė įkris, vėl teks ištraukt apipuvusią...

Vakare niekur nebeisiu. Užmigsiu lyg vaikas, seilė nusidrieks per pagalvę.

Už lango su perkūnija nugriaudės lengvas lietus. Dangus su žeme susikeis vietomis, šulinys įtrauks pilnatį, o nuspirti batai, parverstas kibiras, dalgis ant obels šakos, medetkų kupstas, katė ant suolelio, pakartas ant skalbinių virvės koštuvis apsups ją lyg išblindusios žvaigždės.

O kažkas išeis į kiemą, ir kraujo karoliukai raudonuos tarp šalto sidabro šukių lyg nokstančios spanguolės. Pilnatis – lėkštė, pilna karčių uogų.

1993 m.

BALZEKAS MUSEUM OF LITHUANIAN CULTURE

Balzeko lietuvių kultūros muziejaus virtualinė paroda

Įsivaizduokite, kad vaikštote po muziejų. Stabtelėkite, norėdami įdėmiau apžiūrėti eksponatą, geriau įsižiūrėti į paveikslą, įsiskaityti gilesnių minčių sukeliantį aprašymą. Po to pamažu einate link kito jūsų dėmesį patraukusio objekto. Tačiau šiuo metu ateiti į muziejų gal nėra galimybių. Todėl per ateinančias 52 savaites Balzeko muziejus ateis į jūsų namus - rasite mus Facebook puslapyje ir mūsų internetinėje svetainėje adresu **balzekasmuseum.org**.

This program is sponsored in part by the Illinois Arts Council Agency, Illinois Humanities, the City of Chicago DCASE, CityArts and the private members and donors of the Balzekas Museum.

Mokslininkės M. Gimbutienės 100-osios metinės

Atkelta iš 2 psl.

Vilniaus universiteto profesorė emeritė Viktorija Daujotytė skaitė pranešimą „Marija Gimbutienė: istorija su heroje moterimi", kuriame dar kartą priminė M. Gimbutienės nuopelnus, pateikė daug citatų, apibendrinimų ir pavartojo terminą „sąmonės archeologija", kuris įsiminė po profesorės į diskusiją įsitraukusiam prezidentui Gitanui Nausėdai. Prezidentas pasidalijo savo įžvalgomis apie tris skirtingas istorikų mokyklas – rusiškąją, lenkiškąją ir lietuvišką, domėjosi, ar M. Gimbutienei jos savybė semtis stiprybės iš Lietuvos buvusi paskata, ar kliuvinys.

Po pertraukos buvo surengta virtuali diskusija pilietiškumo tema „... kad kiekvienas žmogus būtų vertas lietuvio vardo": pilietiškumo raiška švietime ir visuomenėje", moderuojama programos „Renkuosi mokyti!" alumno, istorijos ir filosofijos mokytojo Gyčio Valatkos, kurioje dalyvavo Lietuvos moksleivių sąjungos prezidentė; Lietuvos švietimo tarybos narė Sara Aškinytė, jautriai pasisakė pedagogas, buvęs ilgametis Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos direktorius Miša Jakobas, kalbėjo Vyriausiosios skautininkės pareigas einanti Akvilė Bartaševičiūtė, Vilniaus Šv. Kristoforo gimnazijos istorijos ir pilietiškumo mokytojas, „Vaikščiotojų" klubo atstovas Laurynas Kudijanovas ir kiti.

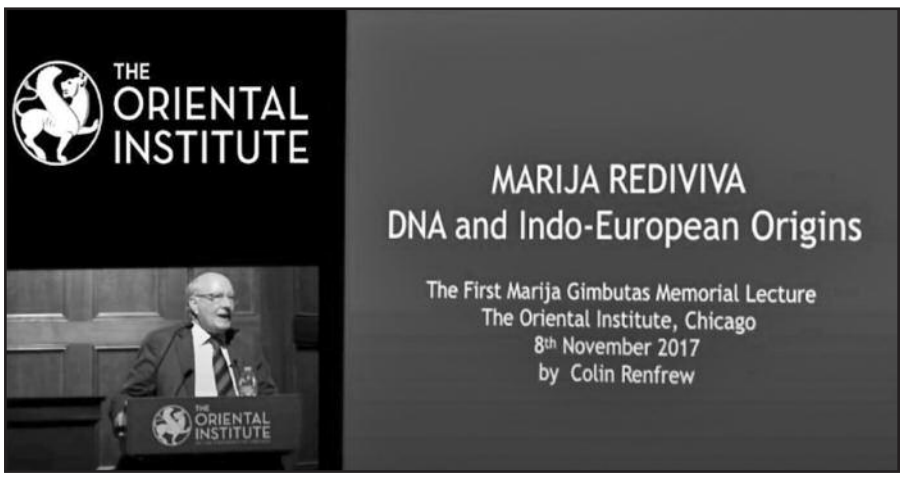

Paskaitą M. Gimbutienės atminimui Čikagos universiteto orientalistikos institute skaito buvęs jos bičiulis britas C. Renfrew

Rengiamas konkursas moksleiviams

Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, susiklostė ir kurį laiką gyvavo prasminga tradicija mokslo ir kultūros renginiais minėti M. Gimbutienės gimtadienius. Simboliška, kad paskutinį kartą, jai gyvai esant, mokslininkės gimimo dienos proga 1994 m. sausio 20 d. anuometiniuose Meno darbuotojų rūmuose buvo surengtas jai skirtas kultūros vakaras.

Ši tradicija tęsiama ir konferencijos dieną buvo paskelbtas ponios D. Nausėdienės inicijuotas ir Valstybės pažinimo centro rengiamas rašinių konkursas vyresnių klasių moksleiviams „Stiprybės semiuosi iš Lietuvos", kviečiantis pasvarstyti, ar šios moters gyvenimas gali mus įkvėpti? Ar M. Gimbutienės puoselėtos vertybės tebėra aktualios šiandien? Ar iš jų galime pasisemti stiprybės?

Konkurso užduotis – parašyti laisvos formos rašinį (esė) arba refleksiją, atspindintį asmeninį dalyvio santykį su lietuviškąją tapatybe, Tėvyne, baltų kultūra, taip pat galima laisva temos „Stiprybės semiuosi iš Lietuvos" interpretacija arba per požiūrį į M. Gimbutienės asmenybę, darbus, jos idėjas, pasaulėžiūrą.

Išleistas pašto ženklas M. Gimbutienei

Garsios lietuvių archeologės Marijos Gimbutienės šimtųjų gimimo metinių proga buvo išleistas pašto ženklas su jos atvaizdu. Lietuvos paštas praneša, kad tema „Garsūs pasaulio žmonės, kilę iš Lietuvos" išleidžiamą pašto ženklą sukūrė Eglė Kulbytė. Jo nominalas – 0,49 euro, tiražas – 100 tūkst.

M. Gimbutienė dalyvavo archeologinėse ekspedicijose Balkanuose, Graikijoje, Italijoje ir kitur. Tiek savo atrastus artefaktus, tiek muziejų archyvų ir ekspozicijų objektus ji matė kaip daiktus, kurie turi simbolinių reikšmių. M. Gimbutienė išrado savo tyrinėjimų metodą – archeomitologiją. Jai padėjo platus humanitarinių sričių pažinimas – archeologės ir istorikės darbe galėjo pasitelkti literatūros, kalbotyros, etnologijos, mitologijos, tautosakos, menotyros disciplinas. Jai svarbu buvo ne tik aprašyti radinius, bet ir juos interpretuoti.

Mokslininkės atminimui – paskaitos Čikagoje

Čikagoje gyvenantis ir lietuvių bendruomenei gerai žinomas gydytojas neurologas bei menininkas Audrius Plioplys jau trečius metus viename svarbiausių archeologijos centrų – Čikagos universiteto orientalistikos institute organizuoja M. Gimbutienės atminimui skirtas paskaitas. Minint 100-ąsias mokslininkės gimimo metines buvo parengta Lietuvos radijo laida, kurioje jis papasakojo apie tai, kodėl ėmėsi tokių paskaitų organizavimo ir kuo jam svarbi bei įdomi M. Gimbutienė.

Pasak A. Plioplio, jam rūpi klausimai, kaip atsiranda protavimas, mūsų mintys, galvosena, mąstymas, iš kur yra mūsų kultūra, kalba, o visa tai glaudžiai susiję ir su archeologija. Idėja surengti pirmąją paskaitą Čikagos universitete 2017 metais kilo to, kai A. Plioplys pamatė pokalbio su M. Gimbutiene įrašą ir nustebo, kiek sunkumų jai teko patirti gyvenime, siekiant kaip moteriai įsitvirtinti mokslo pasaulyje. Laidoje A. Plioplys pasakojo, kad Čikagoje jis du kartus matė M. Gimbutienę ir klausė jos įdomių paskaitų.

„Kai sumaniau surengti pirmąją M. Gimbutienei skirtą paskaitą, reikėjo padėti nemažai pastangų, kad Orientalistikos institutą tai sudomintų, jis sudarytų sąlygas. Paskaitą tada skaitė žinomas mokslininkas iš Didžiosios Britanijos lordas Colin Renfrew, Cambridge universiteto profesorius. Įdomu tai, kad jis gerai pažinojo M. Gimbutienę, jie buvo bičiuliai, 1964–1965 metais lankė vienas kitą archeologinėse ekspedicijose Graikijoje, Bosnijoje, kartu rašė straipsnius, bet vėliau ta draugystė atšalo, jų nuomonės ir vertinimai išsiskyrė.

Pašto ženklas M. Gimbutienės 100-mečiui.

Aš nutariau į Čikagą pakviesti būtent šį profesorių, jis atskrido iš Britanijos ir paskaitoje pripažino, kad, remiantis naujausiais genetiniais ir kitais tyrimais, Marija buvo teisi dėl indoeuropiečių kildinimo iš Kurganų kultūros, o ne iš Turkijos, kaip manė ir jis. Tai buvo išties istorinis momentas ir prisipažinimas", – prisiminė A. Plioplys. Beje, ši paskaita buvo įrašyta, ją galima rasti *YouTube* kanale ir ją jau peržiūrėjo daugiau kaip 76 tūkstančiai žiūrovų.

Pastarųjų penkerių metų tyrinėjimai pagal naujus metodus, ypač gene-

Nukelta į 7 psl.

Poetė Lidija Šimkutė atstovavo Lietuvai Europos literatūros festivalyje Japonijoje

Poetė Lidija Šimkutė

2020 m. lapkričio 20–27 d. Japonijoje vyko Europos literatūros festivalis. Jame Lietuvai atstovavo poetė Lidija Šimkutė, gyvenanti Australijoje ir kurianti lietuvių ir anglų kalbomis. L. Šimkutės šešios poezijos knygos yra išverstos į japonų kalbą.

Šiame festivalyje pristatyti aštuoniolika autorių iš skirtingų Europos šalių. Lenkijai atstovavo Olga Tokarczuk (2019 m. Nobelio premiją pasidalino su austrų rašytoju Peter Handke). Šiais metais L. Šimkutė – vienintelė poetė tarp prozos rašytojų.

Dėl koronaviruso šįkart festivalis vyko internetu, naudojant *Zoom* platformą. Diskusija su lietuvių poete vyko lapkričio 26 d. 6 – 6:45 val. vakaro. L. Šimkutė kalbėjo apie savo kūrybos kelią, savo unikalią patirtį kuriant poeziją dviem kalbomis ir gyvenant dviejose kultūrose. Diskusijoje dalyvavo poetės knygų vertėjas į japonų kalbą Kōichi Yakushigawa, o pokalbis buvo verčiamas į japonų kalbą.

L. Šimkutė taip pat dalyvavo festivalio trumpo apsakymo pagal užduotą COVID-19 temą programoje: *A New World, New Beginnings* – ***Naujas pasaulis, naujos pradžios.*** Festivalio tinklalapyje skelbiami dalyvaujančių autorių nauji darbai, tarp jų – trumpas Lidijos apsakymas „Niekas nestovi vietoje / Nothing stays the same" lietuvių, anglų ir japonų kalbomis.

L. Šimkutė yra išleidusi tris poezijos knygas lietuvių kalba, dvylika dvikalbių poezijos rinkinių, jos kūryba buvo publikuota literatūros žurnaluose, antologijose ir internetu Lietuvoje, Australijoje, Airijoje, Argentinoje, Austrijoje, Estijoje, Bulgarijoje, Čilėje, Gruzijoje, Japonijoje, JAV, Kryme, Latvijoje, Lenkijoje, Makedonijoje, Olandijoje, Prancūzijoje (esperanto kalba), Rumunijoje, Rusijoje, Singapūre, Škotijoje, Ispanijoje, ltalijoje, Slovėnijoje ir Ukrainoje. Poetės kūryba išversta į šešiolika kalbų. Lidija taip pat yra išvertusi australų poezijos ir prozos į lietuvių, o lietuvių poezijos – į anglų kalbą. Lidijos poezija įkvėpė choreografus bei muzikos kompozitorius ir atlikėjus ir buvo naudojama šiuolaikinio šokio ir teatro spektakliuose bei muzikos koncertuose ir rečitaliuose. Poetė dalyvavo įvairių kraštų poezijos festivaliuose.

Dauguma Lidijos Šimkutės poezijos gerbėjų pažymi jos eilėraščių trumpumą, žavisi jos koncentruotais vaizdiniais ir lygina jos kūrybinį pasaulį su haiku poezija, nors Kōichi Yakushigawa užtikrina, kad poetė yra sukūrusi savitą poezijos pasaulį. Anot Tomo Venclovos (Kažkas pasakyta / Something is said" įvade), „Lidijos poezijoje susijungė paprastumas ir elegancija, rimtis ir žaismingumas. Jos žodis beveik 'nuplaunamas', susilieja su gestu, šokio judesiu, ritualo akimirka. Eilės turi pavirsti nelyginant Kioto sodu, kuriame tėra akmenys ir smėlio ratilai aplinkui juos, užuominomis ir nutylėjimais kalbantys apie kažką esmingiausio, ligi galo nesuvokiamo ir neišsakomo."

Algimantas Misevičius
Lietuvos ambasada Japonijoje

Atkelta iš 6 psl.

tinę DNA analizę, įrodo M. Gimbutienės Kurganų – protoindoeuropiečių – teorijos galiojimą, pavyzdžiui, straipsnis „The Skeletons in the Lake" 2020 metų gruodžio žurnale „The New Yorker".

Antrąją paskaitą Orientalistikos institute praėjusių metų vasarį skaitė šio instituto profesorė Petra Goedegebuure. Kaip ir pirmosios paskaitos metu įžangos žodį tarė ją organizavęs ir parėmęs A. Plioplys, o šios paskaitos klausėsi ir Lietuvos generalinis konsulas Čikagoje Mantvydas Bekešius. Šios paskaitos įrašas taip pat yra *YouTube* kanale, jį iki šiol yra peržiūrėję beveik 15 tūkstančių žmonių.

Šių metų lapkritį yra planuojama surengti trečiąją M. Gimbutienės atminimui skirtą paskaitą ir ji turėtų būti Deivės Motinos (Mother Goddess) tema, jau surasta ir pranešėja. Šią paskaitą norima surengti gyvai, o ne virtualiu būdu, bet ar pavyks tai padaryti, dar nėra iki galo aišku dėl pasaulį apėmusios koronaviruso pandemijos.

Minėtoje radijo laidoje dailininkas dr. Audrius Plioplys taip pat pasakojo apie savo 1981 metais Rochester, Minnesotoje sukurtą instaliaciją ,,Mintys apie protėvių palaidojimo pagrindus" (,,Thoughts of Ancestral Burying Grounds"). Mintis sukurti šį darbą jam kilo bėgiojant sportuojant parke, kur pastebėjo daug akmenų ir juos sudėliojo taip, kaip galėjo atrodyti senovės palaidojimo vieta Lietuvoje. Tai išties didelė 15 metrų ilgio ir tiek pat pločio instaliacija. Vėliau jos nuotrauką dailininkas panaudojo kurdamas 4 metrų pločio meno darbą ,,Laidojimo apeigos/ Simfonija" (,,Burial Rites / Symphony"), kuris nuolat yra eksponuojamas Čikagoje, Beverly Arts Center meno centre. Šio kūrinio centre, viršuje galima matyti raidę M, simbolizuojančią Mariją Gimbutienę.

Nauja parodoje – ir Californijoje

Pagerbiant Mariją Gimbutienę ir minint jos gimimo 100-ąsias metines specialią parodą parengė ir Californijoje, Santa Barbaroje veikiantis OPUS archyvų ir tyrimų centras. Šis centras saugo, tyrinėja ir pristato kolekcijas, skirtas įžymių mokslininkų tyrinėjimams psichologijos, mitologijos ir humanitarinių mokslų srityse. OPUS yra ,,gyvas archyvas", siūlantis stipendijas, mokslinių tyrimų dotacijas, švietimo programas, bendruomenės renginius ir mokslinių tyrimų prieigą prie kolekcijų.

OPUS centre saugoma daugiau kaip 15 tūkstančių skaidrių, kurias naudojo M. Gimbutienė savo paskaitose ir knygose apie neolito civilizacijas bei deives. Taip pat čia yra daugiau kaip 1 600 knygų turinti M. Gimbutienės biblioteka, kurioje gausu literatūros apie religiją, antropologiją, lingvistiką, mitologiją, folklorą ir meną.

Naujojoje parodoje – ,,Deivės archeomitologija" pateikiamos 42 skaidrės, kuriose pristatoma pati menininkė, jos gyvenimas ir darbai, jos vardo bibliotekos lobynas, taip pat svarbiausi tyrinėjimai, mokslo darbai, išleistos knygos. Parodą bus galima pamatyti visus metus, ją taip pat galima rasti internete OPUS centro puslapyje: *www.opusarchives.org/exhibits.*

Donna Tart: autorės istorija ir kelias į literatūrą

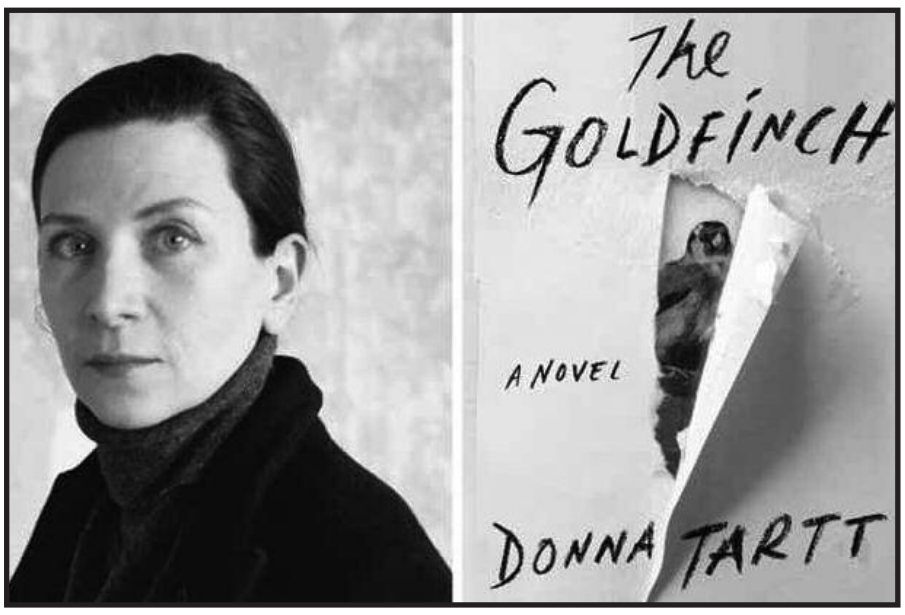

D.Tart „Dagilis" susilaukė didžiulio susidomėjimo

Ieva Marija Mendeikaitė

Pulitzerio premijos laureatė Donna Tart už šį apdovanojimą neabejotinai yra dėkinga visiems skaičiusiems ir vertinusiems jos naujausią romaną „Dagilis" (*The Goldfinch*). O mes dėkingi Donnai už tai, kad „Dagilis" išvydo dienos šviesą ir mes galėjome jį pamatyti jos akimis.

Donna Tart – autorė, kuri niekada neįkėlė nė vienos asmenukės *Instagrame,* niekada neparašė įrašo *Twitteryje,* net jos ieškant internete negalėtume rasti nuotraukos, kurioje autorė džiaugsmingai mėgaujasi akimirkomis literatūros vakarėliuose ar kituose renginiuose. Nematysime jos aptarinėjant ar aprašant, ką ji valgo pusryčiams, kokius drabužius dėvi ar kaip vertina kolegų kūrybą. Daugybėje šių atvejų rašytoja demonstruoja, kad dėmesio ir pripažinimo troškimo ji tikrai nesiekia, juolab žvaigždės statuso. Kitais žodžiais tariant, Donna nežaidžia visiems įprasto, pasisekusio kūrėjo šlovės žaidimo.

D. Tart užaugo Grenadoje, Misisipėje. Jos šeima buvo viena pirmųjų, kurie apsigyveno Grenados miestelyje. Čia autorė gyveno nuo pat vaikystės su savo mama, seserimi ir seneliais. Ir nors jos knygos dažnai kalba apie vienokią ar kitokią kilmę, turtą ir kitas, turtingesnių žmonių privilegijas, išskirtinių turtų ar išpuoselėto gyvenimo autorė neturėjo. Tačiau, nepaisant to, kad D. Tart gyvena palyginti atsiskyrėlišką gyvenimą, ji išlieka viena aktualiausių, reikšmingiausių ir dažnai aptarinėjamų autorių šiandieniniame pasaulyje. Pasaulyje, kuris kaip niekad anksčiau dažnai dalijasi, aptarinėja ir diskutuoja.

Nors D. Tart iš pirmo žvilgsnio galėtų pasirodyti drovi, nesinorinti dalintis ir figūruoti socialiniame gyvenime, iš tikrųjų ji visai kitokia. Žurnalistai, kuriems yra tekę garbė pasikalbėti su autore apie jos kūrybą, Donną apibūdina kaip „itin draugišką ir aktyvią". Pasak jų, jie nė akimirkos nebuvo pajutę, jog rašytojai pokalbis nebebūtų malonus ar ji būtų norėjusi jį nutraukti anksčiau. Galbūt net atvirkščiai. Anot autorės, pagrindinis „raktas", atrakinantis jos knygų reikšmę, negali būti atrastas jos asmenybėje, tad kodėl ilgiau nepabuvus „vienišu vilku" (kaip save mėgsta vadinti).

D. Tart „Dagilio" autorės fanai laukė net dešimtmetį. Daugumos nuomone – laukimas pasiteisino. Autorė savotiškai įrodė, kad sėkmė ir pripažinimas ateina tuomet, kai įgalini ir gebi pasinaudoti savo paties svarbiausio įrankio – pasakojimo raiška. Rašytojos gebėjimas pasakoti pagrindinių veikėjų istoriją tiesiog magiškas. Didžiulės apimties knyga, persipynusi su istoriniais ir literatūriniais motyvais, gebanti įtraukti ir paveikti savo aiškumu, įtaigia atmosfera, gyvais herojais – tikras palengvėjimas ir atgaiva šiuolaikinėje literatūroje.

„Nemanau, kad rašytojui aiškinti savo darbus ar pernelyg save analizuoti yra gera idėja. Kaip galime paaiškinti, kodėl tai, ką rašome, rašome? Skaitytojai dalyvauja knygos rašyme lygiai tiek pat, kiek jame dalyvauja autorius. Kaip rašytoja, aš leidžiu skaitytojui kurti istoriją kartu su manimi. Skaitytojas į ją atsineša savo paties prisiminimus, intelektą, sampratas, vizijas, perspektyvas, tai, kas patinka ir tai, ko nemėgsta. Taigi tie veikėjai, apie kuriuos skaitėte mano knygoje, man vis tiek bus kitokie nei jums. Nors ir turiu savo nuomonę, kodėl taip yra, tačiau kai tik knyga išvysta dienos šviesą, tos idėjos jau nebėra mano, o ir jų reikšmingumas nėra didesnis nei kitų. Štai tada aš pradedu ilgą procesą, pavadintą atsiribojimu", – teigė autorė, paklausta apie savo kūrybos kelius.

Tačiau atriboti autorės asmenybę nuo jos knygų yra beveik neįmanoma prisiekusiems rašytojos fanams. Galbūt taip yra todėl, kad D. Tart savo kūryba dalijasi vos vieną kartą per dešimtį metų. Taip jau buvo nutikę su „Slapta istorija" (*The Secret History*), 500 puslapių veikalu, kuris buvo išleistas dar tuomet, kai didelės apimties knygos neturėjo savo auditorijos, o populiariausi būdavo trumpos apimties romanai. Tačiau ši istorija, kurioje penki koledžo studentai yra įvelti į savo draugo žmogžudystės aplinkybes, sukūrė iki tol retai literatūroje aptinkamą mistikos ir persekiojimo jausmą. Parodė daugybę būdų, kuriais gali atsiskleisti vienas ir tas pats žmogus, kartais net jam pačiam nežinant. Ir nors tuo metu leidėjai Donnai neprognozavo didelės sėkmės, „Slapta istorija" neliko tokia jau slapta, nes pardavimų skaičius šalyje pagerino iki tol buvusius didelės apimties knygų rekordus. Panašiai nutiko ir su kita autorės knyga, tačiau jau žinodami autorės talentą, jos fanai nujautė, kad tikrai neapsiriks ją pirkdami.

„Dagilis" – ilgai muziejuose, parodose ir bibliotekose brandintas vaisius, atsiskleidžiantis ir perteikiantis visus juose sukauptus turtus. Nors pagal Donną Tart istorinis reikšmingumas numarina paveikslą, istorinis Fabricijaus Dagilio kontekstas čia užima labai simbolinį vaidmenį. Dingęs, ilgai ieškotas ir netikėtai atrastas paveikslas, kuris šiandien ramiai kabo Hagoje, knygos herojams tampa savotišku jų gyvenimo išsilaisvinimo ir prasmės siekiu (ne paslaptis, kad Dagilis Renesanso Italijoje dažnai vaizdavo Kristaus prisikėlimą, krikščioniškąjį atgimimą). Siužetas tiesiog įklampina į muziejų ilgesį, primindamas tą nostalgišką jausmą, kai pirmą kartą gyvenime išvysti garsaus dailininko paveikslą, apie kurį tiek daug girdėjai. „Kuo toliau mudu ėjome, tuo keistesni ir gražesni rodės paveikslai. Nuluptos citrinos su pridžiūvusiu prie peilio geležtės minkštimu, žalzganas žemės grumsto šešėlis. Šviesos blyksnis ant pustuštės vyno taurės briaunos."

O knygoje aprašomos draugystės! Endis – koks tikras ir koks juokingas. Lakoniški, tiesmukiški ir nevykę Endžio bandymai paguosti Teo turbūt buvo vienos juokingiausių ir nuoširdžiausių knygos vietų. Borisas – naujas etapas, dykuma. Simbolizuojantis ir naujai atsivėrusią tuštumą, ir kartu atveriantis neregėtas galimybes. Nebuvo lengva stebėti, kaip šiame etape Teo keičiasi.

Kad ir kaip ten būtų, neįmanoma neįvertinti ir nereflektuoti D. Tart labai vaizdžiai ir jautriai atskleisto ankstyvo ryšio su menu svarbos. Būdami vaikais meno kūriniui suteikiame prasmę ir augdami prie jos prisirišę, nepastebime, kaip tvirtai ji užauga su mumis ir daro įtaką tam, ką laikome vertinga.

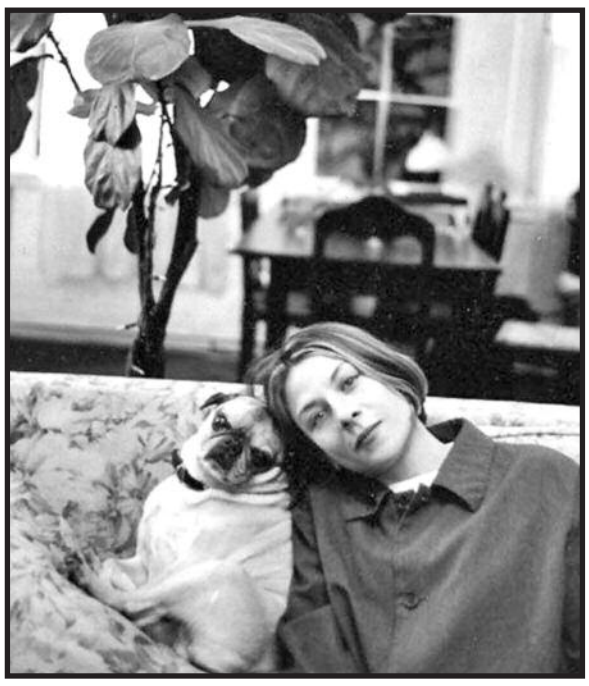

Atsiskyrėliškas D. Tart gyvenimas.

Nuotraukos iš interneto

Jonas Gricius

Atkelta iš 3 psl.

Bet nuostabiausia, – tariamai an-tireliginis filmas susilaukė labai priešiško Lietuvos komunistų partijos cėka kultūros ir propagandos skyrių įvertinimo. Apie tikrąsias tokio keisto reiškinio priežastis galima tik spėlioti, bet filmas dar kelis metus buvo taisomas, tiksliau – gadinamas.

Jau nekalbant apie tai, kad tremtis sulaužė Tėvą kaip rašytoją humoristą, – pokario metais jis nebeparašė tokių feljetonų, kurie ir sukūrė Pivošos šlovę. Nors prieš pat okupaciją, tremtį, karą, jis tikrai buvo tapęs brandžiu feljetonistu.

Tačiau nederėtų galvoti, kad visos tos nepalankios aplinkybės iš esmės pakeitė Tėvo prigimtį. Ilgametis „Šluotos" redaktorius Juozas Bulota pasakojo, kad, jei į redakciją ateidavo Teofilis Tilvytis, Juozas Baltušis ir Tėvas (visi jie laiks nuo laiko ten publikuodavo tai šį, tai tą), darbas redakcijoje sustodavo – visi palikdavo savo redaguojamus rankraščius ir susirinkdavo vyriausiojo kabinete, kur vykdavo sąmojaus, improvizacijų, šmaikščių tarpusavio pasiaiškinimų, pasišaipymo iš aplinkinių ir gyvenimo absurdo puota.

LŽS nariai (apie 1932 m.). Sėdi (iš k.): V. Rastenis, A. Turauskas, J. Purickis (vadovas), J. Gerulaitytė. Stovi (iš k.): J. Paleckis, A. Gricius, J. Kardelis, V. Kemežys ir A. Bružas

Ką A. Griciui reiškė Gruzdžiai, Šiupyliai? Įsiminė jo kraštiečio pasakojimas: prieš mirtį, tarsi nujausdamas ją, lankėsi Gruzdžių, Šiupylių mokyklose, atsisėdęs į mokyklinį suolą, ilgai vienas kažką tyliai mąstė.

Gruzdžiai, Egėliškės, ypač Šiupyliai – tai buvo jo tėviškė, ten gyveno jo motina, kurią jis nuoširdžiai mylėjo ir gerbė. Perskaitykit jo 1943 metais parašytą „Laišką Motinai", kurio jis ne tik nepasiuntė, negalėjo pasiųsti, net nežinojo ar tame kruviname sūkuryje ji dar gyva. Na, žinoma, ir jo tėvas. Aš tik kelis kartus gyvenime jį mačiau, tačiau artimųjų pasakojimai apie jį visada nuspalvinti šilto, nuoširdaus humoro atspalviu. Kaip pasakoja, buvo labai geras kriaučius – kunigams siūdavo sutanas.

Jo tėviškė buvo nuostabus vaikystės ir paauglystės pasaulis. O motina, apie kurią jis dažniausiai prisimindavo, buvo nepaprastai iškili ir išmintinga asmenybė, kurių kadaise netrūko mūsų kaime. Neabejoju, ir šiandien ten nuostabių žmonių netrūksta, mes tik nelabai daug apie juos žinom – juk nevagia, nežudo, nesukčiauja, ką įdomaus apie juos galima papasakoti laikraštyje, televizijos laidoje, tuo labiau internete? Štai, niekas apie juos ir nepasakoja.

Kartą, perskaitęs kažkurią Tėvo apybraižą, mano brolis pasakė: „Tėvas, matyt, kaip Ostapas Benderis Vasiukus, Šiupylius pasišovė paskelbti Visatos centru".

Ar tikėjo A. Gricius likimu?

Nedrįsčiau tvirtinti nei taip, nei ne. Nežinau.

Bet vieną faktą galiu paminėti. Tėvas naktimis skaitydavo. Taip jau nutiko, kad, grįžę į Lietuvą iš tremties 1944 metais, mes radom beveik viską, ką teko palikti taip netikėtai ir skubotai apleidžiant Kauną 1941-ųjų birželio penkioliktąją. Tarp kitų rakandų buvo ir jo naktinė lempa. Kartą, 1949-aisiais, prieš pat Velykas, beskaitant naktį lemputė, ilgai tarnavusi, perdegė ir užgeso. Rytą Tėvas gavo telegramą – Egėliškėse mirė jo tėvas.

Kada nuvyko į šermenis, paaiškėjo, kad lemputė perdegė būtent tuo metu...

Kaip ir ką A. Griciaus gyvenime pakeitė ištrėmimas į Sibirą? Žinoma, visų pirma turiu galvoje neoficialius, nematomus dalykus. Turbūt rašytojas suvokė viską daug giliau, o jo humoras tapo subtilesnis?

Labai daug. Išskyrus jo prigimtį ir, spėju, motinos įskiepytus moralinius ir etinius gyvenimo principus.

Kartais manau, kad jis apskritai nebuvo humoristas. Nesijuokit! Paprasčiausiai taip matė jį supančią realybę.

Tapybos tyrinėtojai ir meno istorikai, nagrinėdami Velazquezo tapybą, spėja, kad gotiški jo tapyti portretai – visai ne jo. Velazquezo tapybinė maniera – tai jo akių ypatybė, – jis skirtingai matė horizontalią ir vertikalią realybę. Tokio tipo objektyvais filmuojami plačiaekraniai filmai, tokia optika vadinasi anaformuota.

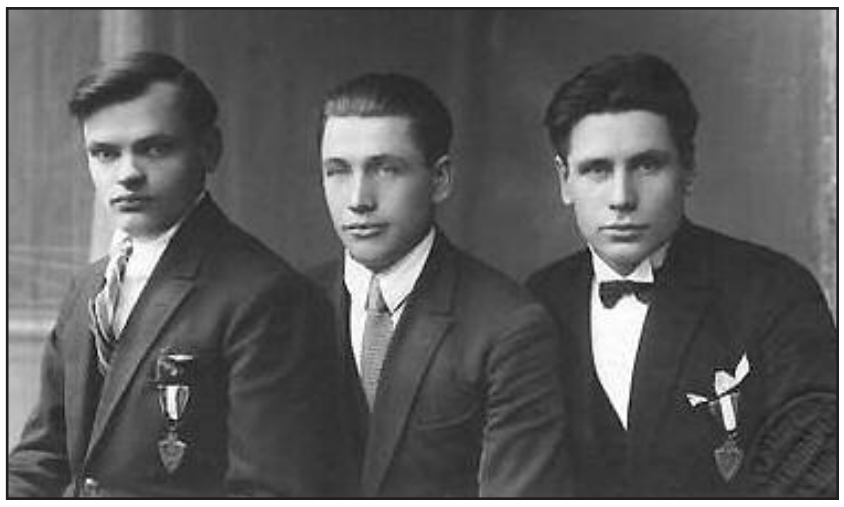

Iš kairės: A. Gricius, nežinomas asmuo, A. Braziulis fotoateljė interjere

Tėvas, neretai teko pastebėti, šaipokavo net pačiais dramatiškiausiais, net tragiškiausiais gyvenimo atvejais. Prieš tremtį jis „čiulbėjo" taip, kaip jam išeidavo, sugrįžęs iš tremties, jis pats save cenzūravo (jau nekalbant apie tą oficialiai egzistavusią ir visai nepalankią bet kokiam humorui cenzūrą), ir ta cenzūra pekliškai keitė (gadino) tai, ką jis rašė.

Pašnekesiuose jis žaibiškai, savotiškai, dažniausiai šaipokiškai, kai kada pašaipiai, kai kada paradoksaliai replikuodavo, beveik visada labai taikliai ir trumpai, nenutraukdamas kalbančiojo minties. Bet jei kas nors laukdavo tokių jo replikų (o jis tai žinodavo), retai kada jam tai pavykdavo. Jis pats pasakojo, kad šią jo bendravimo savybę dauguma pastebėjo labai seniai. Dar trisdešimtųjų metų pradžioje, kada jis tik pradėjo žurnalistinę karjerą, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto profesorius, jau pripažintas rašytojas Balys Sruoga nutarė „pavaišinti" savo svečius šmaikštuoliu, rodos, tada jis dar nebuvo Pivoša. Sruogos lūkesčiai nepasiteisino – svečiai taip ir neišgirdo jauno žurnalisto sąmojų. Beveik neabejoju, kad jis ne ką tepadėtų linksmųjų ir išradingųjų komandoje, kada scenoje būtina šmaikštauti pagal pareikalavimą. Tiesa, tais laikais nebuvo nei linksmųjų ir išradingųjų klubo, nei televizijos.

Pabaiga kitame numeryje

Vydūno pamiltas Pajūrgiris

Atkelta iš 4 psl.

2020 metų vasarą nufotografuoju žveją Taurūną, susiruošusį vykti į Lietuvos respublikos Seimą svarstyti asociacijos „Klaipėdos žuvininkystės vietos veiklos grupė" reikalų, kuriai jis atstovauja ir yra Verslo sektoriaus valdybos narys. Priekrantės žvejai kuria individualias įmones, bet bendrus reikalus sprendžia organizuotai. Taurūnas irgi turi individualią žvejybos įmonę. Šiuo metu Taurūno žvejybos zona prie Olando kepurės, tada iki Placio Karklėj. Žvejoti gali visus metus.

Žvejai nėra patenkinti, kad žvejybos zonas skiria Žuvininkystės tarnyba, jie mano, kad teisinga būtų, jei pasiskirstytų patys žvejai, kurie susibūrę į asociaciją.

Interesai visur susikerta. Tarkime, verslo ir aplinkosaugos – žvejams daug nuostolių padaro saugomi ruoniai ir kormoranai.

Šiuo metu Žuvų produktų gamintojų asociacija buvo suplanavusi pastatyti Karklėje uostelį, kuris būtų valstybės nuosavybė, nes jo statybai būtų skirti pinigai iš valstybinių resursų. Atsirado grupė, kuri norėjo, kad tas uostelis priklausytų privatininkų grupei, ir visaip trukdė. Vis dėlto uostelis 2021 metais turėtų atsirasti. Prie ilgo ąžuolinio liepto turėtų švartuotis žvejybiniai ir pramoginiai laiveliai. Žvejys Taurūnas irgi planuoja žmones pramoginiu laiveliu plukdyti. Tokiu būdu jūra įgautų vis didesnę rekreacinę vertę, nes ne tik žvejai, bet ir poilsiautojai atsidurtų jūroje, o ne tik prie jūros.

Viename interviu Taurūnas yra minėjęs, kad daugelis kolegų už europinę paramą iš verslo pasitraukė. Priekrantės žvejybos įmonių kiekis sparčiai mažėja. Žvejyba yra didelių investicijų reikalaujantis verslas – tinklai ir kuras kainuoja, o dar ir Sodros mokesčiai, jei žmones įdarbini. Bet Taurūnas Areškevičius priklauso prie tų ištvermingųjų, kurie sugeba burtis į organizacijas, ginti žvejų interesus, per įvairias asociacijas dalyvauti europiniuose projektuose, pasinaudoti per tuos projektus teikiama parama.

Gali būti, kad nuvykusi 2021 metais į Karklę, Vijos ir Taurūno sodyboje jau pamatysiu už europinę paramą pastatytus šaldymo konteinerius, o tradicinis gana varganas priekrantės žvejo kiemas jau bus stipriai pasikeitęs.

Bet nemanykim, kad žvejys liks be sunkaus darbo. Pavyzdžiui, kaip atrodo ta diena, kai vyksta Taurūno papasakota laimingiausia buvusi stintų žvejyba, kai per vieną naktį į tinklus pateko 2 tonos stintų. Tada daugiausia darbo būna gražiai išimti stintas iš tinklų akučių. Tam darbui jau reikia skubiai pasamdyti žmonių. Nepamirškim, kad stintos žvejojamos žiemą – sausio, vasario mėnesiais, kai nurimsta audros, bet Baltija yra šalta, o motoriniu laivu trise vyrai išplaukia žvejoti. Uosto, kad ir nedidelio, kol kas nėra, tad priplaukus prie kranto su žuvimis, laivą tenka iki kranto vilkte išvilkti iššokus į jūrą. O tada dar reikia sugebėti tą laivą ir į sodybą pargabenti. Tuomet ir pagalvoji, kad ir XXI amžiuje žvejui labai reikalinga senoji, amžių užgrūdinta Pajūrgirio žvejo dvasia.

Žvejo sodybos kiemas. P. Dumšienės nuotr.

Tęsinys kitame numeryje